

Dragan Rašić
advokat u Beogradu

Dr Nebojša Šarkić
advokat u Beogradu

POVODOM ZAKONA O IZVRŠNOM POSTUPKU*

Trenutno postojeći Zakon o izvršnom postupku primenjuje se od 1978. godine. Donet na konceptu tada snažnog samoupravnog socijalističkog prava, Zakon je veoma konzistentno štiti osnovne interese koje je tadašnji pravni poredak proklamovao. To su svakako posebna zaštita društvene svojine kao i generalno zaštita dužnika, jer je ideološki koncept smatrao da je poverilac ekonomski jači u pravu i da se dužnik mora posebno štiti. To se svakako pravdalo i političkim stavom da je humanizam socijalističkog samoupravnog društva takav, da će omogućiti pre svega, podružljavanje sistema i ukidati sve državne ili paradržavne ustanove i njihove mehanizme.

Od samog početka svoje primene u stručnoj javnosti, postojeći zakon trpeo je određene primedbe. Uprkos činjenici da ima sasvim dobru organizacionu strukturu, opterećen je brojnim rešenjima koja usporavaju sprovođenje već donete pravnosnažne i izvršne odluke.

Nekoliko radnih grupa u proteklih deset godina radilo je na izmeni Zakona o izvršnom postupku, ali nažalost, nijedna od predloženih varijanti nije ugledala svetlost dana. U poslednjem periodu problem je još dodatno otežavala činjenica da su se u zakonu zadržali brojni pojmovi i termini koji nemaju više pravo značenje, bilo da je došlo do promene određenih oblika organizovanja (SFRJ, društveno-političke organizacije, društveno-političke zajednice), ili da su određene ustanove promenile imena ili su ukinute (SDK, Društveni pravobranilac samoupravljanja i sl.).

---

* Rad primljen: 22. VI 2000 (Zakon o izvršnom postupku donet je u Saveznoj skupštini 30. VI 2000, Sl. list SRJ, 28/2000).

Predlozi rešenja stručne javnosti za razrešenje problema izvršnog postupka uglavnom su se koncentrisala u dva pravca. Da se u prvoj fazi, koja bi mogla biti relativno brza, izvede terminološko „čišćenje” teksta od svih neprimerenih ili nepostojećih pojmova, a da se u drugoj fazi pristupi jednoj temeljnijoj fazi Zakona o izvršnom postupku.

Potpuno neočekivano ali i neprimereno, Savezna vlada predložila je donošenje Zakona o izvršnom postupku po hitnom postupku i to marta 2000. godine. Hitan postupak u ovakvoj situaciji zaista nema nikakva opravdanja, jer je tekst u primeni dvadeset i dve godine, te je potpuno nejasno zašto bi se uskratila mogućnost barem delu javnosti da iznese svoje mišljenje o tekstu. No, bilo kako bilo, Savezna vlada prihvatila je ovakvu proceduru i isti se nalazi u formi predloga u zakonodavnoj proceduri.

Činjenica da je pred nama novi tekst predloga Zakona obavezuje nas na posebnu opreznost. Ovo sa razloga, što je svima jasno da se postojeći tekst mora promeniti i da je dobro da se izglasa novi tekst, ali s druge strane ova činjenica o neophodnosti izmene starog zakona ne može biti alibi za neka rešenja, koja su predložena i koja nam se čine neprimerena. U ovome kratkom prikazu izložićemo neka od rešenja koja nam se čine neprimerena.

Počećemo od kraja iz razumljivih razloga. Zakonodavac je predvideo retroaktivnu primenu Zakona, što je pravno neodrživo, te da će se svi predmeti započeti pre donošenja ovog Zakona završiti po pravilima ovog Zakona.

Zakonodavac je predvideo da se odluka donosi od strane sudije pojedince, u prvostepenom sudu (u Republici Srbiji opštinski sudovi, u Republici Crnoj Gori osnovni sudovi), a da je jedino pravno sredstvo prigovor koji se u roku od tri dana podnosi istome sudu u kome odlučuje veće trojice sudija. Ovo rešenje sadrži u sebi dve nepravilnosti. Prva je, svakako, u činjenici da je dvostепенost ustavna kategorija i da se ista mora obezbediti, ali to se mora učiniti na valjan način. Nije dobro da isti sud, u istoj sredini, pod istim okolnostima, odlučuje po prigovoru i da se na taj način završava pravna zaštita dužnika. Takođe, veoma je nepraktično rešenje u kome veće trojice sudija istoga suda odlučuje zato što znamo da je u Republici Srbiji preko jedne trećine sudova sastavljeno od pet sudija, pa je gotovo nemoguće obezbediti ovakvu zaštitu. U Republici Crnoj Gori situacija je još teža, jer ima sudova koji nemaju čak ni pet sudija, te bi bilo apsolutno nemoguće obezbediti ovakav sastav veća za odlučivanje.

Zakonodavac je, takođe, u želji da radikalizuje rešenja i doneo odredbu kojom će se odlučivati u određenim rokovima. Ovakvi rokovi nisu apsolutno primereni, niti sadašnjem stepenu osposobljenosti sudova, niti realnoj životnoj situaciji. Ako navedemo kao primer da „Infostan” u Beogradskom četvrtom sudu u jednom turnusu podnese više hiljada, a nekada čak i više desetina hiljada rešenja, zaista je nemoguće da se o prigovorima koji se ulože odluči u roku od osam dana. Sugerišemo da se zakonodavac zadrži da će sud u hitnom postupku odlučiti po ulozenom prigovoru.

Zakonodavac se, takođe, opredelio za potpuno neprimereno rešenje kojim se lična dostava obezbeđuje putem sudskog pozivara. Polazeći od koncepcije „jedanput pozvan — uvek pozvan”, zakonodavac insistira na činjenici da se rešenje o dozvoli izvršenja mora uručiti lično dužniku. Da bi ovo obezbedio na valjan način, zakonodavac se opredeljuje za rešenje da se dostava vrši putem sudskog dostavljača. Ovo samo po sebi ne bi bilo loše kada ne bi postojala činjenica opterećenosti broja predmeta, te je u ovom trenutku sasvim sigurno nemoguće da se dostava izvrši na ovakav način.

Zakonodavac je predvideo i shodnu primenu Zakona o parničnom postupku, ali je u čitavom nizu odredaba upravo derogirao ZPP.

Zakonodavac takođe nije obradio pitanja posebnih postupaka izvršenja, što je bila jedna od značajnijih primedbi u toku trajanja kritičkih ocena Zakona. Rešenje kojim se na poseban način reguliše pitanje oduzimanja dece, takođe nije konzistentno razrešeno. Zakonodavac ostavlja rok od tri dana za tzv. dobrovoljno izvršenje, što je potpuno neprimereno jer se ovakvim drastičnim rešenjima, kada se dete oduzima od roditelja i smešta kod drugog roditelja u porodicu, ili ustanovu, pristupa samo kada je interes deteta vidno ugrožen. U takvim situacijama potpuno je nelogično da se ostavlja bilo kakav rok za dobrovoljno izvršenje, te bi svakako bolje rešenje bilo da se sudu ostavi mogućnost da odlučuje o samom postupku izvršenja. U slučajevima kada je situacija „uobičajena”, ili kada interesi deteta nisu ugroženi, onda se može primenjivati ovakva odredba kojom se u stvari stimuliše posredno izvršenje bilo da se radi o novčanoj kazni, bilo da se radi o dobrovoljnom izvršenju.

Po našem mišljenju, zakonodavac nije precizno razrešio stalni problem prethodnih i privremenih mera, kao i njihovog delovanja u parničnom i izvršnom postupku. Problem se još naravno dodatno komplikuje ako znamo da se privremena mera može doneti i u parničnom postupku, kao i u postupku pred privrednim sudovima, pa se postavlja pitanje uskraćivanja pravnih lekova u ovim materijama kao i obezbeđivanje da se po prigovoru odlučuje u veću trojice sudija istoga suda.

Zakonodavac je u nameri da ubrzava postupke, uskratio i ovlašćenje javnome tužiocu da prekine, odnosno obustavi od izvršenja postupak kada nađe da ima elemenata za pokretanje zahteva za zaštitu zakonitosti. Ovo rešenje samo po sebi ne bi trpelo toliko kritika, da nije uneto u Zakon o izvršnom postupku a ne u osnovni Zakon o ovlašćenjima javnog tužioca. Tako dolazimo u paradoksalnu situaciju da se Zakonom o izvršnom postupku menjaju ovlašćenja javnog, odnosno državnog tužioca.

Generalno uzeto, Predlog Zakona o izvršnom postupku sasvim sigurno da predstavlja poboljšanje u odnosu na postojeći tekst. Van svake je sumnje da će on uneti određenu brzinu i efikasnost i da će omogućiti brzoj zaštiti prava poverioca. Ipak, čini se da ovaj tekst nije našao ravnotežu koja je ideal svakog izvršnog postupka da se s jedne strane obezbedi brza i kvalitetna zaštita prava poverioca, a s druge strane sačuvaju prava, ugled i dostojanstvo dužnika. Ako je dosadašnji tekst zakona bio previše

naklonjen dužniku, čini se da mu ovaj uskraćuje određena prava i da ga dovodi u nepotrebno neravnopravan položaj. Kao kompromisno rešenje je sigurno predlog koji se bazira na činjenici da se poveriocu obezbedi brza i efikasna zaštita, ali da se dužniku ostave određena prava. Ukoliko ova prava ne bi uticala na ostvarivanje prava poverioca, postavlja se pitanje racionalnosti da li bi ih dužnik koristio. S druge strane, ukoliko dužnik uspe u ostvarivanju svojih prava on će ih realizovati brzim reizvršenjem poput one brzine kojom je poverilac došao do ostvarivanja određenog prava. U svakom slučaju, čini nam se da bi u ovoj fazi zakonodavac sa određenim manjim korekcijama mogao da postigne veoma pozitivan efekat i da predloženi tekst usaglasi sa realnom merom stvari i našeg aktuelnog trenutka u kome bi se poveriočeva i dužnikova prava nalazila u ravnoteži.